

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПОЛІСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Технологічний факультет

Кафедра технологій виробництва продукції тваринництва

Кваліфікаційна робота на правах рукопису

СТОВБУН ВІКТОР СЕРГІЙОВИЧ

УДК 636.2.033

**КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
ОЦІНКА ТЕХНОЛОГІЧНО-СЕЛЕКЦІЙНИХ АСПЕКТІВ
ВИРОБНИЦТВА ПРОДУКЦІЇ СКОТАРСТВА В УМОВАХ
ФГ «МІЛКА-ГУНИЧІ» ЖИТОМИРСЬКОЇ ОБЛАСТІ**

204 «Технологія виробництва і переробки продукції тваринництва»

Подається на здобуття освітнього ступеня магістр

Кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело _____ Віктор СТОВБУН

Керівник роботи:

Володимир ТКАЧУК,

кандидат с.-г. наук, доцент

Житомир – 2021

Висновок кафедри годівлі тварин та технології кормів

за результатами попереднього захисту:

_____

Протокол засідання кафедри годівлі тварин та технології кормів

№ __ від « __ » _____ 2021 р.

В. о. завідувача кафедри годівлі тварин
та технології кормів

Діна ЛІСОГУРСЬКА

« __ » _____ 2021 р.

Результати захисту кваліфікаційної роботи

Здобувач вищої освіти Стівбун Віктор Сергійович захистив кваліфікаційну роботу з оцінкою:

сума балів за 100-бальною шкалою _____

за шкалою ECTS _____

за національною шкалою _____

Секретар ЕК

_____

(підпис)

Оксана ГАВРИЛЮК

АНОТАЦІЯ

Стовбун В. С. Оцінка технологічно-селекційних аспектів виробництва продукції скотарства в умовах ФГ «Мілка-Гуничі» Житомирської області. – Кваліфікаційна робота на правах рукопису.

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня магістра за спеціальністю 204 – Технологія виробництва і переробки продукції тваринництва. – Поліський національний університет, Житомир, 2021.

В роботі представлено результати оцінки технологічно-селекційних аспектів виробництва продукції скотарства, зокрема, технології виробництва яловичини та продуктивних ознак великої рогатої худоби м'ясного напрямку продуктивності. Для рентабельного виробництва яловичини варто орієнтуватися на використання великої рогатої худоби абердин-ангуської породи та враховувати при цьому ключові технологічно-селекційні параметри.

Ключові слова: продукція скотарства, технологія, яловичина, продуктивні ознаки, абердин-ангуська порода.

ANNOTATION

Stovbun V. S. Estimation of technological and selection aspects of livestock production in the conditions of farm of «Milka-Hunyichi» of Zhytomyr region. – Qualifying scientific research as a manuscript.

Qualification work for a master's degree in specialty 204 – Technology of production and processing of livestock products.–Polissya National University, Zhytomyr, 2021.

The paper presents the results of evaluation of technological and selection aspects of livestock production, in particular, beef production technology and productive characteristics of beef cattle. For profitable beef production, it is necessary to focus on the use of Aberdyn-Angus cattle and take into account the key technological and selection parameters.

Key words: livestock products, technology, beef, productive traits, Aberdyn-Angus breed.

ЗМІСТ

ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1. ОГЛЯД ЛІТЕРАТУРИ	7
1. 1. Основні тенденції українського ринку м'яса	7
1. 2. Порода великої рогатої худоби - абердин-ангуська	9
РОЗДІЛ 2. МАТЕРІАЛ, МЕТОДИКА, МІСЦЕ ТА УМОВИ ПРОВЕДЕННЯ ДОСЛІДЖЕНЬ	11
2. 1. Місце та умови проведення досліджень	11
2. 2. Матеріал та методика проведення досліджень	14
РОЗДІЛ 3. РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ	16
3. 1. Оцінка технології виробництва яловичини	16
3. 2. Продуктивні ознаки тварин абердин-ангуської породи	18
ВИСНОВКИ	23
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	24

ВСТУП

У розвитку агропромислового комплексу і забезпеченні повноцінного харчування населення як в Україні, так і в інших країнах світу, товарній групі «м'ясо та м'ясні продукти» належить одне із провідних місць. Ринок м'ясопродуктів займає вагомий частку всього продовольчого ринку України, а рівень виробництва та споживання м'яса на душу населення є одним із головних індикаторних показників продовольчої безпеки країни [1, 2, 3].

Функціонування галузі м'ясного скотарства ґрунтується на знанні особливостей технологій, організаційних форм ведення галузі, вивченні продуктивних ознак тварин, селекційних процесів, які забезпечують генетичне поліпшення популяцій тварин з використанням комп'ютерних програм, сучасних прогресивних технологій, що у своїй сукупності забезпечить інтенсивне ведення галузі м'ясного скотарства [4, 5].

Тому **метою досліджень** була оцінка технологічно-селекційних аспектів виробництва продукції скотарства в умовах ФГ «Мілка-Гуничі» Житомирської області.

Для реалізації мети заплановано виконання **завдань**: вивчити елементи технології виробництва яловичини та продуктивні ознаки бугайців (жива маса, абсолютні та середньодобові прирости тіла, відносна швидкість росту, кратність збільшення живої маси).

Об'єкт дослідження – порівняння живої маси та приростів тіла, відносної швидкості росту, кратності збільшення живої маси бугайців абердин-ангуської породи різних типів та вивчення технологічних елементів виробництва яловичини.

Предмет дослідження – елементи технології виробництва яловичини, продуктивні ознаки бугайців різних типів: жива маса, абсолютні та середньодобові прирости тіла, відносна швидкість росту, кратність збільшення живої маси.

Методи досліджень, використані при виконанні кваліфікаційної роботи, зоотехнічні та біометричні.

Перелік публікацій

1. Сучасний стан вітчизняної галузі тваринництва / Ткачук В. П., Шуляр А. Л., Шуляр А. Л., Буслик В. В., Благоднюк О. Г., Горб Д. Ю., Стовбун В. С. *Технологія виробництва і переробки продукції тваринництва : науково-теоретичний збірник*. Житомир: Поліський національний університет, 2020. Вип. 14. С. 194–196.

2. Порівняльна оцінка світового та вітчизняного тваринництва / Шуляр А. Л., Шуляр А. Л., Ткачук В. П., Стовбун В. С., Таран Д. Ю. *Технологія виробництва і переробки продукції тваринництва : науково-теоретичний збірник*. Житомир: Поліський національний університет, 2020. Вип. 15. С. 16–19.

3. Стовбун В. С. Продуктивні ознаки м'ясної худоби. *Технологія виробництва і переробки продукції тваринництва : науково-теоретичний збірник*. Житомир: Поліський університет, 2021. Вип. 16. С. 20–21.

Практичне значення отриманих результатів. Для рентабельного виробництва яловичини варто орієнтуватися на використання великої рогатої худоби абердин-ангуської породи та враховувати при цьому ключові технологічно-селекційні параметри.

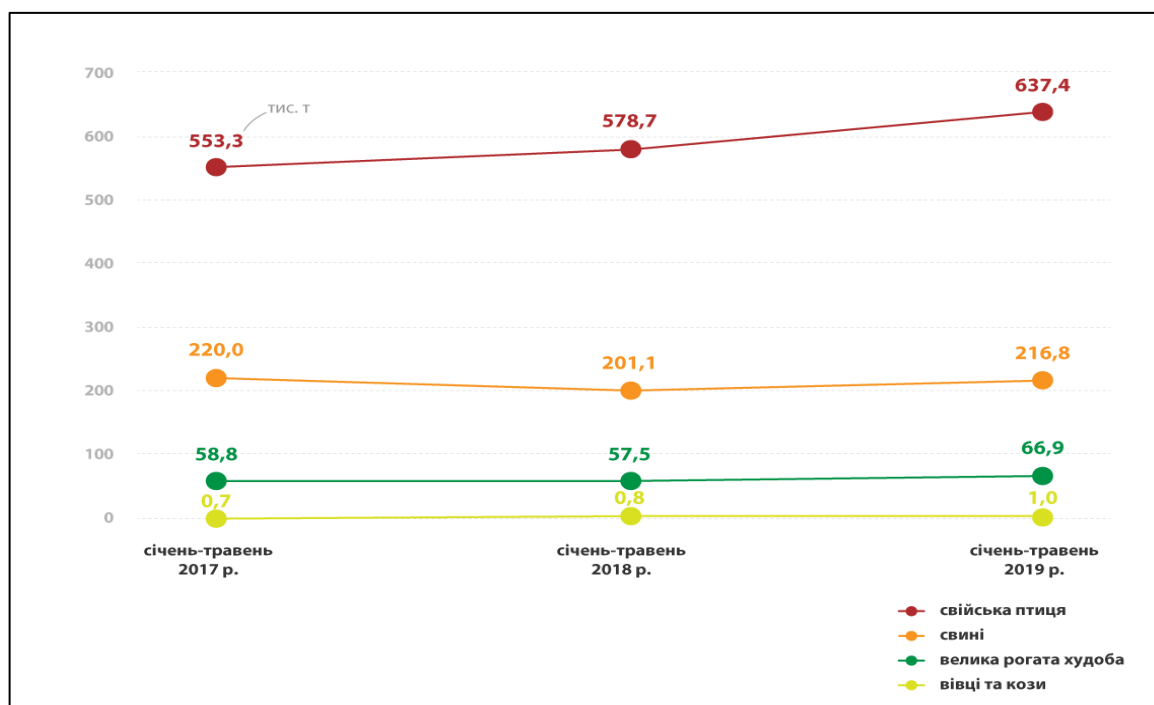
Структура та обсяг роботи. Робота викладена на 26 сторінках комп'ютерного тексту, містить 6 рисунків, 10 таблиць. Список використаної літератури включає 32 джерела.

РОЗДІЛ 1 . ОГЛЯД ЛІТЕРАТУРИ

1. 1. Основні тенденції українського ринку м'яса

Вітчизняний ринок м'яса є одним зі стратегічно важливих і найбільш значимих із погляду забезпечення продовольчої безпеки держави і стабільного функціонування її переробної харчової промисловості [6].

Протягом останніх трьох років структура реалізованого м'яса на забій підприємствами України (у живій вазі) коливалася з найнижчими показниками (рис. 1). [7].

Рис. 1. Структура реалізованого м'яса на забій підприємствами

За даними експертів Meat-Inform [8] в Україні у 2019 році слід очікувати зниження виробництва яловичини, можливо, і свинини, а також збільшення випуску курятини. Прогнозується кілька тенденцій щодо діяльності ринку м'яса.

Так, наприклад, очікується найнижче поголів'я великої рогатої худоби та свиней. Проте є тенденції збільшення продуктивності. Яловичину рухає зараз

експортний попит. Отже, по яловичині багато буде залежати від успіхів експортерів [6].

Ще одна тенденція – активний імпорт свинини і курятин. Щодо птиці, то з'явилася нова співпраця з експортом у Європу «якісної смачної курки» та імпортом ММО: «тримінг та м'ясо механічного обвалювання». Ще одна тенденція – підвищення внутрішнього виробництва курятини, однак зниження внутрішнього її споживання [3, 8].

М'ясне виробництво сконцентроване переважно в індустріальних районах із потужною сировинною базою. Найбільш великими за обсягом виробництва тваринництва та її реалізації на забій є Вінницька (319,9 тис. т), Черкаська (312,5 тис. т), Дніпропетровська (258,0 тис. т), Київська (233,2 тис. т), Львівська (128,6 тис. т) та Волинська (113,0 тис. т) області за рахунок розвитку птахівництва [9].

Зростання експорту курятини і, можливо, яловичини – ще одні шляхи розвитку ринку м'яса в Україні. Щодо яловичини, то зростання є можливим, але є ризик монополії. Але зміни і робота у напрямку розширення ринків збуту є, як на ринки ближнього, так і далекого зарубіжжя [7, 8].

Розвиток ринку мяса та виробництво м'ясопродуктів залежать від досконалої нормативно законодавчої бази, чіткої земельної політики на користь фермерів, державного регулювання та підтримки селян та домогосподарств, прийняття стратегічних довготермінових програм розвитку агросектору та експорторієнтованих галузей сільського господарства, захисту першочергово вітчизняного виробника тощо [10, 11].

Зниження виробничих витрат у тваринництві, впровадження ресурсоенергозберігаючих технологій, розвиток інтегровановиробничих комплексів, оптимізація кредитної та фінансової політики, залучення іноземних та й внутрішніх інвестицій за умови збереження національних інтересів тощо збільшать ефективність тваринництва та м'ясопереробної галузі також, а це дасть поштовх до споживання м'яса українцями більше, що відповідатиме науково-обґрунтованим нормам [7, 12].

Адже стратегічним пріоритетом соціально-економічного розвитку України в умовах ринкових перетворень є підвищення рівня продовольчого забезпечення держави через нарощування виробництва продуктів, поліпшення їхньої якості та балансу за поживними речовинами. Продовольча система України предсталає єдине економформування, що складається з окремих взаємопов'язаних частин, а мета одна – гарантувати народонаселенню якісну харчову продукцію з прийнятними цінами [13-16].

1. 2. Порода великої рогатої худоби - абердин-ангуська

Абердин-ангуська порода має предками британську худобу, використовувану як робочу силу в північних і східних графствах Шотландії, таких як Абердин і Ангус [17].

За даними іншого джерела порода виведена на основі двох подібних порід: абердинської у графстві Абердиншир і більшої та високоногішої ангуської у графстві Ангусшир. Корів наразі використовують для створення багатьох нових порід, зокрема, брангуса, африкангуса, сірої муррейської, ямайської чорної, барзони, вокалапа [18].

Дана порода, серед спеціалізованих м'ясних, відзначається гарно вираженими м'ясними якостями [19].

Назва закріпилася за цими тваринами ще у далекому 1775 році, адже «шотландські заводчики взяли за поліпшення скоростиглості та екстер'єру, а також підвищення забійного виходу і м'ясних якостей місцевої худоби» [17].

Тварини мають такі особливі характеристики: тонко-рихлу еластичну шкіру, невелику вузьку голову з короткою мордою, короткі шию і ноги, вираженість м'ясних форм – рисунок 2 [20, 21].

Жива вага самців 700-800 кг, самок – 500-600 кг, при м'ясному виході 60% [22], вага теличок при народженні 27, бичків 29 кг [23].

Завдяки скоростиглості абердинагуси набули широкого розповсюдження на різних континентах, її розводять австралійські й новозеландські фермери, південноамериканські та північноамериканські [17].

Молокопродуктивність корів 1600-1800 кг молока за лактацію, тобто є низькою, в окремих стадах може досягати 3000 кг [23].

Рис. 2. Порода абердин-ангуська

Тварин абердин-ангуської породи завдяки міцній імунній системі можна вирощувати у відкритих загонах, аж до морозів до -30 градусів. Вони швидко набирають забійну масу і в 7 місяців здатні до ваги 200 кг [24]. Порода відзначається такими позитивними рисами як виокоякісним м'ясом з гарними смаковими якостями, тварини швидко ростуть і дозрівають до відтворення, швидко пристосовуються до господарсько-кліматичних умов [25].

РОЗДІЛ 2. МАТЕРІАЛ, МЕТОДИКА, МІСЦЕ ТА УМОВИ ПРОВЕДЕННЯ ДОСЛІДЖЕНЬ

2. 1. Місце та умови проведення досліджень

Фермерське господарство «Мілка-Гуничі» знаходиться у с. Гуничі Овруцького району Житомирської області. Ґрунтово-кліматичні умови обумовлені помірно-континентальним кліматом. Тривалість безморозного періоду складає 176 днів. Середньорічна температура повітря становить $+7,6^{\circ}\text{C}$. Найхолоднішим місяцем року є січень, середня температура якого становить $-5,2^{\circ}\text{C}$, а найтеплішим – липень, середня температуру його складає $+28,3^{\circ}\text{C}$. Висота снігового покриву в середньому складає 18 см.

Основним джерелом накопичення вологи в ґрунті є атмосферні опади. Влітку трапляються посушливі періоди. Середньорічна кількість опадів в зоні розміщення господарства рівна близько 530-550 мм, тобто прирівнюється до норми.

За результатами агротехнічного аналізу ґрунти поліської зони є слабо забезпеченими гумусом: 1,5-2,9 %. За рівнем кислотності вони відносяться до нейтральних. Вміст обмінного калію коливається в межах 5,5-19,0 мг/100 г, азоту – 2,8-5,5 мг/100 г, фосфору – 2,5-13,0 мг/100 г.

Отже, за кліматичними умовами дане господарство відноситься до смуги середньорічних та пізніх культур помірнотеплого поясу.

Підприємство «Мілка-Гуничі» проводить свою діяльність, дотримуючись законодавства України про екологобезпеку територій. Тому при виборі ділянки під забудову ферми господарства було враховано благополуччя території. Крім того, при будівництві тваринницьких приміщень були дотримані норми технологопроекування та санітарно-ветеринарного контролю.

Прибутковість даного господарства у цьому році 355 тис. грн., в тому числі в галузі тваринництва – 111 тис. грн. Рівень рентабельності 11,2 %, в

тому числі у галузі тваринництва – 6,8 %. Машино-тракторний парк господарства включає 10 автомобілів, 11 тракторів, 2 зернових комбайни.

Тут займаються вирощуванням зерна, виробництвом м'яса. Трудовий колектив складається із 142 чоловік.

Загальна земельна площа становить 1857 га. У структурі сільськогосподарські угіддя склали від 94,77% у 2019 році до 96,46% у 2020 році. Відсоток розораності земель зріс із 77,5 до 81,53 %.

Таблиця 1

Структура земельного фонду господарства

Назва угідь	Площа			
	2019		2020	
	га	%	га	%
Загальна площа	1406	100,0	1857	100,0
Всього сільськогосподарських угідь	1333	94,8	1791	96,5
рілля	1090	77,5	1513	81,5
сіножаті	75	5,3	93	5,0
пасовища	169	12,0	185	10,0
Ліси	40	2,8	31	1,7
Інші	34	2,4	35	1,9

Процент останніх тут виріс і складає у поточному році 10 %. У 2020 році склала посівна площа становила 1472 га з найбільшим відсотком під зернові та зернобобові культури. Врожайність культур у господарстві стабільно зростає через запроваджені агрономами заходи.

Влового збір та заготівлі на основі вирощених культур кормових ресурсів подано у таблиці 2.

Загальний валовий збір зріс у 2020 році на 39534 ц у порівнянні з 2016 та на 25601 ц у порівнянні з 2019 роком.

**Валовий збір продукції рослинництва та заготівля кормів
ФГ «Мілка-Гуничі»**

Показники	Валовий збір, ц		
	2018	2019	2020
Зернові і зернобобові, всього	32877	39182	48788
в т. ч. пшениця	7414	8725	13933
жито	-	1317	1401
кукурудза	23445	27332	30596
ячмінь	1587	1758	1972
овес	-	686	853
Багаторічні трави, всього	21652	25233	36670
в т. ч. на зелену масу	17649	20887	31760
на сіно	4003	4346	4910
Однорічні трави, всього	7447	8529	10411
в т. ч. на зелену масу	7447	8529	9120
на сіно	-	-	1290
Кукурудза на силос	17855	19887	25552
Зелена маса на випас	3074	4031	5065

ФГ «Мілка-Гуничі» одним із напрямків спеціалізації підприємства є молочне скотарство, м'ясне також. Виробляють молоко у ФГ «Мілка-Гуничі» з використанням корів голштинської породи м'ясо – абердингуської породи. Чисельність поголів'я сільськогосподарських тварин даного господарства постійно зростала (табл. 3).

Таблиця 3

Динаміка чисельності поголів'я тварин ФГ «Мілка-Гуничі»

Вид тварин	Кількість тварин по роках		
	2018	2019	2020
Велика рогата худоба, всього	200	250	280
в т. ч. корів	70	100	120
з них молочного напрямку продуктивності	70	100	120
М'ясне поголів'я, гол	150	225	300
Бджолосімей, всього	40	55	70

Годівля тварин у ФГ «Мілка-Гуничі» організовується згідно із зоотехнічними нормативми, напування проводиться з вільним доступом до води. Динаміка показників тваринництва, які зростали, наведена у таблиці 4. Спостерігаються незначні підвищення обсягів виробництва тваринницької продукції. Так як зросла фактична продуктивність поголів'я. Галузь тваринництва характеризується у порівнянні з попередніми роками зростанням показників продуктивності сільськогосподарських тварин.

Таблиця 4

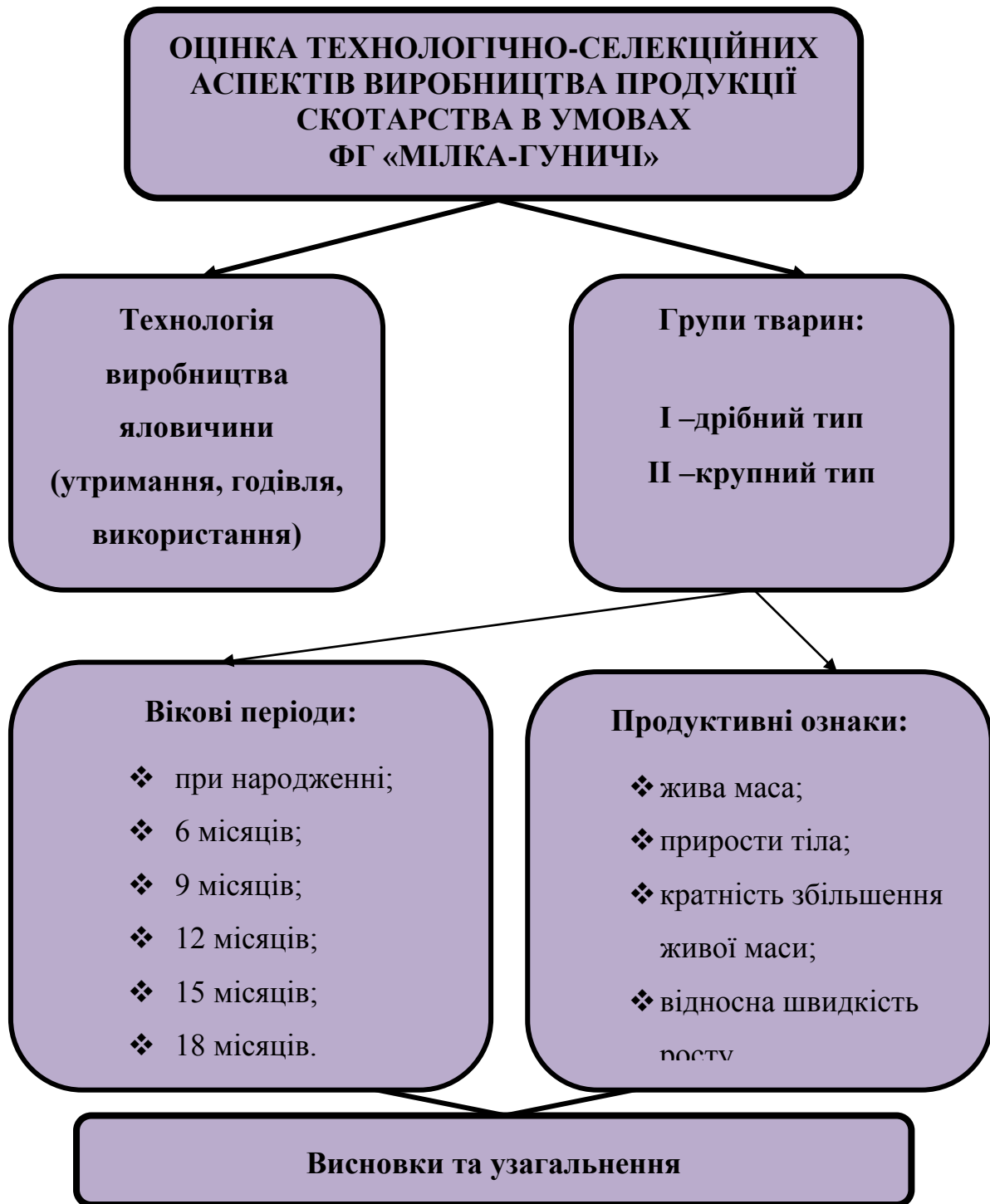
Результати роботи галузі тваринництва

Показники, одиниці виміру	Значення	
	2019	2020
Надій, кг	8555	9055
Вміст жиру, %	3,91	3,90
Приріст м'ясної худоби за добу, г	968	984
Одержано меду, ц	10,0	11,0
Медопродуктивність 1-ї бджолої сім'ї, кг	25,0	27,0
Вихід молодняку на 100 маток, голів	90	89

Адміністрація ФГ «Мілка-Гуничі» займається систематичним проведенням інструктажів з техніки безпеки, виробничої санітарії, протипожежної охорони, тут дотримуються законодавства та нормативно-правових актів.

2. 2. Матеріал та методика проведення досліджень

Дослідження за темою кваліфікаційної магістерської роботи проведені за схемою, наведеною на рисунку 3. Для цього взяті дані про результати продуктивного використання бугайців великої рогатої худоби в умовах ФГ «Мілка-Гуничі», а також про елементи технологічного процесу виробництва яловичини.

Рис. 3. Схема проведення досліджень

Обрахунки приростів, кратності збільшення та відносної інтенсивності росту проводили за відомими методиками м'ясного скотарства, біометричну обробку за методами варіаційної статистики [26-32].

РОЗДІЛ 3. РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

3. 1. Оцінка технології виробництва яловичини

У ФГ «Мілка-Гуничі» Житомирської області для отримання яловичини використовують тварин абердин-ангускої спеціалізованої м'ясної породи.

Технологія м'ясного скотарства даного господарства характеризується підсисним вирощуванням телят під коровами до 8-місячного віку, безпривязним утриманням з використанням пасовищ влітку (рис. 4).

Застосовується вигульно-пасовищна система утримання худоби.

Рис. 4. Тварини абердин-ангуської породи на пасовищі

Поголів'я абердин-ангуської породи у господарстві утримують у приміщеннях полегшеного типу на глибокій незмінюваній підстилці з вигульно-кормовими майданчиками (рис. 5). Приміщення поділені на секції, де утримують тварин з урахуванням фізіологічного стану.

З приміщень є вільний вихід на вигульно-кормові майданчики, які безпосередно прилягають до приміщень, площа на 1 голову складає 10-15 м². Площа приміщень на 1 голову для корови 7 м², телиць після відлучення – 5 м², парувального віку – 6 м².

Для підгодівлі телят використовують так звану «їдальню», обладнану годівницями для концкормів та сіна.

Рис. 5. Утримання тварин абердин-ангуської породи

У господарстві на одну корову м'ясної породи з шлейфом тут заготовляють в рік 60 ц і на середньорічну голову молодняка 22 ц кормових одиниць.

Напування здійснюється з групових напувалок.

Організація годівлі маточного стада м'ясної породи у ФГ «Мілка-Гуничі» (рис. 6) передбачає виділення двох основних періодів – сухостійний і підсисний.

Рис. 6. Годівля та напування тварин абердин-ангуської породи

До складу раціонів тут входить 38-40% сіна, 10-15% соломи, 15-20% сінажу або силосу і 20% концентратів.

Протягом перших 9-10 днів після отелення ангуських корів годують в основному грубими кормами, а потім поступово збільшують даванки соковитих кормів і концентратів до повної норми. Влітку м'ясне стадо максимально використовує пасовище.

Телят вирощують під матерями на підсосі 8-місячного віку. Крім молока матері, підсисних телят підгодовують грубими і концентрованими кормами.

У м'ясному скотарстві ФГ «Мілка-Гуничі» в технології вирощування і відгодівлі тварин чітко виділяють три фази:

- 1) до відлучення, середньодобовий приріст теляти в цей період має складати 700-800г;
- 2) від відлучення до 13-14 місяців з приростом 800-900 г;
- 3) від 13-14 місяців до 18 місяців – це період - інтенсивна відгодівля, до досягнення ваги 500 кг за середньодобових приростів 900-1000 г.

Отже, технологічний цикл виробництва яловичини у ФГ «Мілка-Гуничі» поділяють на три періоди: відтворення й вирощування телят до відлучення, вирощування молодняка після відлучення від корів та інтенсивна відгодівля або нагул.

3. 2. Продуктивні ознаки тварин абердин-ангуської породи

З метою проведення порівняльної оцінки продуктивних ознак тварин абердин-ангуської породи було сформовано дві групи бугайців залежно від живої ваги їх при народженні: до 30 кг – дрібний тип, 30 і більше – крупний (табл. 5).

Таблиця 5

Групи бугайців для досліджень

№	Тип	Стать	Кількість голів у групі
I	<i>дрібний</i>	бугайці	10
II	<i>крупний</i>	бугайці	10

Результати наших досліджень свідчать про певну залежність живої маси тварин від їх типу (табл. 6).

Таблиця 6

Розвиток молодняку абердин-ангуської породи

Вік	Жива маса тварин по групах, кг (n=10 у кожній групі)					
	I – дрібний тип			II – крупний тип		
	M±m	C _v , %	Вимоги класу E	M±m	C _v , %	Вимоги класу E
При народженні	28,5±0,57	11,7	-	31,9±0,33	9,4	-
6 міс.	171,3±1,66	4,9	180	200,4±2,61	6,3	180
9 міс.	222,3±2,86	6,4	245	267,8±5,13	7,5	245
12 міс.	295,7±5,03	5,8	320	336,8±3,24	5,8	320
15 міс.	340,7±4,94	5,1	380	395,4±6,17	4,7	380
18 міс.	407,6±9,52	11,9	440	469,2±17,66	8,9	440

Бугайці абердин-ангуської породи крупного типу II групи відзначалися вищою живою вагою за весь дослідний період.

Так, за цим показником новонароджені бугайці крупного типу переважали ровесників на 3,4 кг, у 6-місячному віці – на 29,1 ($P<0,05$), у 9-місячному віці – на 45,5 ($P<0,01$), у 12-місячному – на 41,1 ($P<0,001$), у 15-місячному – на 54,5 ($P<0,01$) та 18-місячному – на 62,6 кг ($P<0,01$).

Аналіз результатів досліджень свідчить, що жива маса бугайців I групи у всі вікові періоди поступалася вимогам класу еліта. Тоді як бугайці II групи крупного типу створюваної нової української ангуської породи у віці 6 міс. мали вагу для класу еліта, в 12 міс. еліта-рекорд.

До 6-місячного віку жива маса поголів'я абердин-ангуської породи збільшилася у 6,37 рази у бугайців II групи та у 6,21 – у тварин I групи, до 9-місячного – у 8,43 та 7,94, до 12-місячного – у 10,57 та 10,43, до 15-місячного – у 12,38 та 12,14 і до 18-місячного – у 14,74 та 14,35 рази (табл. 7).

Таблиця 7

Кратність збільшення живої маси молодняку абердин-ангуської породи, рази

Віковий період, міс.	Група тварин (n=10 у кожній групі)	
	I – дрібний тип	II – крупний тип
0-6	6,21	6,37
0-9	7,94	8,43
0-12	10,43	10,57
0-15	12,14	12,38
0-18	14,35	14,74

Тобто вищою кратністю збільшення живої маси характеризуються бугайці крупного типу II групи.

Абсолютний приріст живої маси бугайців від народження до 18-місячного віку був неоднаковий (табл. 8).

**Динаміка абсолютних приростів живої маси молодняку
абердин-ангуської породи, кг**

Вік тварин, місяці	Група тварин (n=10)	
	I – дрібний тип	II – крупний тип
6	142,7	168,3
9	51,5	67,6
12	73,6	69,5
15	45,2	58,7
18	67,1	73,8

Так, вищими абсолютними приростами у досліджуванні періоди відзначалися бугайці II групи, за виключенням 12-місячного віку за недостовірної проте різниці.

За результатами оцінки динаміки середньодобових приростів встановлено, що ріст бугайців мав криволінійний характер (табл. 9).

Середньодобові прирости молодняку абердин-ангуської породи, г

Віковий період, місяців	Група тварин (n=10 у кожній групі)	
	I – дрібний тип	II – крупний тип
	M±m	M±m
0-6	801,5±0,11	939,7±0,16
6-9	645,2±0,35	694,8±0,56
9-12	709,5±0,58	637,6±0,64
12-15	559,3±0,44	610,7±0,12
15-18	743,6±0,38	818,4±0,53

За середньодобовими приростами від народження до 9-місячного віку та від 12- до 18-місячного віку бугайці II групи переважали своїх ровесників I групи, і лише з 9- до 12-місячного віку поступалися.

Середньодобовий приріст був найвищим від народження до 6-місячного віку і становив у бугайців II групи 939,7 г, а I групи – 801,5 г. Високодостовірна різниця на користь тварин крупного типу склала 138,2 г ($P < 0,001$).

Після 12-місячного віку інтенсивність приросту живої маси бугайців обох груп різко зменшувалася, проте за високодостовірні переваги тварин II групи ($P < 0,001$).

Відносна інтенсивність росту живої маси тварин з віком знижувалася (табл. 10), що не суперечить біологічним закономірностям.

Таблиця 10

Відносна інтенсивність росту молодняку абердин-ангуської породи, %

Віковий період, місяців	Група тварин (n=10 у кожній групі)	
	I – дрібний тип	II – крупний тип
0-6	143,58	146,69
6-9	16,04	18,29
9-12	25,29	19,48
12-15	16,34	15,48
15-18	13,17	13,95

Від народження до 6-місячного віку цей показник був найвищим і складав 146,69 % у бугайців II групи та 143,58 % – у тварин I групи. У подальшому зауважуємо зниження відносної інтенсивності росту тварин обох груп.

ВИСНОВКИ

У ФГ «Мілка-Гуничі» Овруцького району Житомирської області для отримання яловичини використовують тварин абердин-ангускої спеціалізованої м'ясної породи.

Технологія м'ясного скотарства даного господарства характеризується підсисним вирощуванням телят під коровами до 8-місячного віку, безпривязним утриманням тварин з використанням пасовищ влітку. Тварин утримують у приміщеннях полегшеного типу на глибокій підстилці з вигульно-кормовими майданчиками.

Система годівлі м'ясної худоби у господарстві ґрунтується на максимальному споживанні сухої речовини грубихх і соковитихх (та пасовищних) кормів при оптимальному рівні концентратів.

Встановлено, що бугайці крупного типу II групи у всі вікові періоди від народження до 18-місячного віку мали вищі показники живої маси, ніж бугайці I групи. Жива маса бугайців I групи у всі вікові періоди поступалася вимогам класу еліта. Тоді як бугайці II групи крупного типу створеної нової української ангускої породи у віці 6 мали таку живу масу як клас еліта, а у 12, 15, 18 місяців – як елітта-рекорд. Вищою кратністю збільшення живої маси та абсолютними приростами характеризувалися бугайці крупного типу II групи. Відносна інтенсивність росту живої маси тварин з віком знижувалася.

Ріст молодняку абердин-ангуської породи відбувався нерівномірно і найвищі середньодобові прирости у тварин були від народження до 6-місячного віку. Кращими продуктивними ознаками відзначалися бугайці крупного типу створеної нової української ангуської породи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Рахман М. С., Мангушев Д. В., Клімова А. С. Аналіз структурних зрушень на вітчизняному та зовнішньому ринках м'яса та м'ясопродуктів в Україні. *Економіка і суспільство*. 2018. Вип. 18. С. 203-210.
2. Сучасний стан вітчизняної галузі тваринництва / Ткачук В. П., Шуляр А. Л., Шуляр А. Л., Буслик В. В., Благоднюк О. Г., Горб Д. Ю., Стовбун В. С. *Технологія виробництва і переробки продукції тваринництва : науково-теоретичний збірник*. Житомир: Поліський національний університет, 2020. Вип. 14. С. 194–196.
3. Порівняльна оцінка світового та вітчизняного тваринництва / Шуляр А. Л., Шуляр А. Л., Ткачук В. П., Стовбун В. С., Таран Д. Ю. *Технологія виробництва і переробки продукції тваринництва : науково-теоретичний збірник*. Житомир: Поліський національний університет, 2020. Вип. 15. С. 16–19.
4. Чуприна О. П. Закономірності формування м'ясної продуктивності у бугайців різних порід. *Розведення і генетика тварин*. 2002. Вип. 36. С. 197–198.
5. Стовбун В. С. Продуктивні ознаки м'ясної худоби. *Технологія виробництва і переробки продукції тваринництва : науково-теоретичний збірник*. Житомир: Поліський університет, 2021. Вип. 16. С. 20–21.
6. Ринок м'яса: основні тренди. URL: <http://agro-business.com.ua/agro/ekonomichnyi-hektar/item/11153-rynok-miasa-osnovni-trendy.html> (дата звернення: 14.10.2021).
7. Ринок м'яса та м'ясопродуктів в Україні за 2017-2019 роки. URL: <https://agropolit.com/infographics/view/94> (дата звернення: 10.09.2021).
8. Тенденції на ринку м'яса у 2019 році. URL: <http://agroportal.ua/ua/news/zhivotnovodstvo/tendantsii-na-rynke-myasa-v-2019-godu/> (дата звернення: 18.10.2021).

9. Рахман М. С., Мангушев Д. В., Клімова А. С. Аналіз структурних зрушень на вітчизняному та зовнішньому ринках м'яса та м'ясопродуктів в Україні. *Економіка і суспільство*. 2018. Вип. 18. С. 203-210.

10. Савицька Н. Л., Афанасієва О. П. Маркетингова політика підприємств на вітчизняному ринку м'яса та м'ясопродуктів: монографія. Х.: Видавництво Іванченка І.С., 2017. 344 с.

11. The effect of extended calving intervals-in high-yielding lactating cows on milk production and profitability / R. Arbel et al. *J. Dairy Sc.* 2001. V. 84, № 3. P. 600– 608.

12. Маховський Д. В. Сучасні тенденції розвитку регіонального ринку м'яса в Україні. *Вісник Приазовського державного технічного університету*. 2017. Вип. 33. С. 58–64.

13. Аграрний сектор економіки України (стан і перспективи розвитку) / М. В. Присяжнюк та ін.; за ред. М. В. Присяжнюка, М. В. Зубця, П. Т. Саблука, В. Я. Месель-Веселяка, М. М. Федорова. К: ННЦ ІАЕ, 2011. 1008 с.

14. Луценко М. М., Іванишин В. В., Смоляр В. І. Перспективні технології виробництва молока: монографія. К. : Академія, 2006. 192 с.

15. М'ясо. URL: http://ucab.ua/ua/doing_agribusiness/agrarni_rinki/myaso (дата звернення: 18.10.2021).

16. Пабат В. Розвиток м'ясного скотарства – справа всіх працівників тваринництва. *Тваринництво України*. 1997. № 4. С. 3–4.

17. Абердин-ангуська. URL: <https://kurkul.com/porody/4-aberdin-anguska> (дата звернення: 12.10.2021).

18. Абердин-ангус. URL: <https://www.agroxxi.ru/wiki-animal/krupnyi-rogiati-skot/mjasnye-porody-korov/aberdin-angus.html> (дата звернення: 13.10.2021).

19. Абердин-ангуська порода корів. Опис та характеристики породи. URL: <https://genetic.by/ru/aberdin-angusskaya-porody-korov-opisanie-i-kharakteristiki-porody> (дата звернення: 12.10.2021).

20. Рейтинг м'ясних порід ВРХ в Україні. URL: <https://kurkul.com/spetsproekty/961-reyting-myasnih-porid-vrh-v-ukrayini> (дата звернення: 15.10.2021).

21. Іванчиков В. Ю., Подоба., Б. Є. Скотарство м'ясне: абердин-ангуська. URL: <http://agroua.net/animals/catalog/ag-1/a-3/ab-54/> (дата звернення: 15.10.2021).

22. М'ясні породи врх в Україні. URL: <https://feedlife.com.ua/ua/info/myasnye-porody-krs/> (дата звернення: 15.10.2021).

23. Породи м'ясного напрямку продуктивності. URL: https://pidruchniki.com/16280414/tovarovnavstvo/porodi_myasnogo_napryamu_prodaktivnosti (дата звернення: 15.09.2021).

24. М'ясні породи корів і биків – ВРХ м'ясного напрямку. URL: <https://junkstore.com.ua/m-jasni-porodi-koriv-i-bikiv-vrh-m-jasnogo/> (дата звернення: 16.09.2021).

25. М'ясні породи великої рогатої худоби. URL: <https://sksumykhimprom.com.ua/?p=38919> (дата звернення: 16.09.2021).

26. Меркурьева Е. К. Биометрия в селекции и генетике сельскохозяйственных животных М. : Колос, 1970. 423 с.

27. Основи технології виробництва продукції тваринництва / М. Ф. Кулик та ін. К. :Сільгоспосвіта, 1994. 432 с.

28. Плохинский Н. А. Руководство по биометрии для зоотехников. М.: Колос, 1961. - 256 с.

29. Розведення сільськогосподарських тварин з основами спеціальної зоотехнії / Засуха Т. В. та ін. К. : Аграрна наука, 1999. 512 с.

30. Рубан Ю. Д. Скотарство і технологія виробництва молока і яловичини. Харків: Еспада, 2005. 576 с.

31. Скотарство і технологія виробництва та переробки молока і яловичини / Рубан Ю. Д. та ін. К.: Мета, 2003. 368 с.

32. Угнівенко А. М., Костенко В. І., Чернявський Ю. І. Спеціалізоване м'ясне скотарство: навчальне видання. К.: Вища освіта, 2006. 303 с.